

De blik van de zoon op de vader

De voorloper van Tom Rooduijn gaat over het leven van zijn bijna vergeten vader Hans Roduin. De spil van de Amsterdamse kunstscene in de jaren vijftig was een ramp als vader, maar zijn zoon voert hem onzelfzuchtig op.

Anne Branbergen

Het is niet van deze tijd, een zoon die zijn vader met zo'n on-egocentrische, grootse blik weet te bezien en te vatten als Tom Rooduijn in *De voorloper: Het gedurfde leven van mijn vader*. Ondanks de beste redenen denkbaar om er een vader-zoonslachtofferboek van te maken, stelt de schrijver en zoon zich met rake, gevoelige en ook geestige pen helemaal in dienst van het onderwerp. Daarmee is *De voorloper* een goed gelukt portret geworden van een van de invloedrijkste mensen van naoorlogs Amsterdam. Dat was Rooduijns vader Hans, aanzwengelaar, magneet en motor van de ontspruitende kunstscene op de nog narokende puinhopen van de Tweede Wereldoorlog.

Journalist, schrijver en documentairemaker Tom Rooduijn (73) plaatst zijn vader – die zich imago bewust liever Hans 'Roduin' liet noemen – als mens in zijn tijdperk, als poppetje in het decor, of eigenlijk vóór het decor, want Hans Roduin was zijn tijd zo ver vooruit dat zelfs het begrip avant-garde hem nog te krap past. Een komeet aan de verder bladstille horizon van de naoorlogse spruitjesjaren in Amsterdam, talentscout en podiumbieder voor een hele generatie artiesten, waaronder ook de CoBrA-groep, maar voor nog zoveel meer en anderen.

Het duizelt je van de namen die langskomen in *De voorloper*: Appel, Armando, Constant, Corneille, Lucebert, Bert Schierbeek, Eugène Brands, Lotti van der Gaag, Remco Campert, Simon Vinkenoog, Henk Hofland, Feike Boschma, M.C. Escher; alles en iedereen liet zich zien, hing rond, droeg voor of kreeg zijn eerste expositie op de twee plekken aan de Spuistraat waar Hans Roduin zijn tempels van de tijdgeest had opgericht.

Aanvankelijk alleen antiquariaat d'Eendt aan de Spuistraat 272, hoek Raamsteeg, een leegstaand bakkerijtje dat Hans Rooduijn (toen nog) in 1943 had ingericht als dekmantel voor de onderduikorganisatie waarvan hij de spil

was. Pal ertegenover, aan de Spuistraat 265, lag een oud pakhuis dat (inmiddels) Hans Roduin in 1950 voor een habbekrats huurde om er galerie en kunstsociëteit Le Canard te beginnen. Een plek die tussen 1950 en 1957 zou uitgroeien tot de swingende culturele spil van een toen nog heel stil Amsterdam, zo'n *it*-plek waar het allemaal gebeurt, nooit voor herhaling of imitatie vatbaar, omdat hij ontstaat uit de geest van de tijd en zijn bedenker.

'Le Canard speelde een grote rol in mijn leven', vertelde de in 2018 overleden Armando in 2013 aan Tom Rooduijn. 'Bijna elke avond was er iets. In de stad gebeurde verder niks.'

Armando krijgt in 1954 zijn eerste solo-expositie in Le Canard, nadat hij het Hans Roduin 'beschroomd' heeft gevraagd. Bijna alle Armando-tekeningen van vijftien gulden het stuk blijven onverkocht. Want Roduin was de man van de ontdekkingen en de presentaties, maar heeft in financieel opzicht nooit de vruchten van zijn fenomenale fingerspitzengefühl weten te plukken.

Dat deden anderen, zoals de directeur van het Stedelijk Museum Willem Sandberg, die in 1952 zo'n beetje alles wat in Le Canard hing op een tentoonstelling over Duits expressionisme direct van de muur kocht en meenam naar het museum; werken van George Grosz, Otto Dix, Ernst Kirchner, allemaal door Hans Roduin persoonlijk bijeengesprokkeld.

Waarom het aan de Spuistraat het walhalla was voor museumdirecteuren en andere kunstliefhebbers met een goede neus, terwijl het een paar honderd meter verderop, aan de Nieuwezijds Voorburgwal, voor de drie kinderen Rooduijn de schraalste Dickens-jeugd was, is iets wat gaandeweg het boek wel duidelijk wordt, maar nooit de hoofdrol krijgt bij Tom Rooduijn. En juist door het terloopse komt het extra hard binnen. Het leed dat hem, zijn oudere broertje en zusje Jeroen en Paula, en vooral hun moeder

Riekje is aangedaan ('een bleke vrouw die de hoop op blauwe lucht en een normaal bestaan al sinds lang moet hebben opgegeven', schrijft iemand over haar in een brief uit 1954), is slechts onderdeel van het veel grotere verhaal.

Hans Roduin kwam diep in de nacht agressief en stomdronken aanbellen met in zijn kielzog een of ander lor uit de kroeg, dat dan dagen op de Nieuwezijds moest blijven logeren. Geld was er nooit, de permanent zwangere Riekje stond vaak te wachten bij d'Eendt tot er iets was verkocht, waarvan zij dan wat kwartjes kreeg om iets voor het avondeten of een zakje steenkolen te kunnen kopen.

Alles gebeurde tegelijkertijd: de geboortes vlak op elkaar van de drie kinderen op de lekkende, tochtige zolderverdiepingen aan de Nieuwezijds Voorburgwal en de oerknal van Le Canard in 1950. Hans Roduin bivakkeerde vanaf toen vrijwel dag en nacht in de Spuistraat, wat ook logisch is wanneer je 'de hoeder van een nieuwe culturele episode' bent, zoals wijlen Henk Hofland (1927-2016) hem noemt in een lezing uit 2008: *Hans Roduin: Hoeder van de jaren vijftig*.

Veertig jaar lang heeft de zoon verhalen van nog levende getuigen verzameld, brieven en archieven doorgeplozen, voor hij eindelijk durfde te beginnen aan dit boek over zijn vader. Hofland draagt het hem al in mei 1989 op, wanneer Tom net terug is uit het Italiaanse bergdorpje Fanghetto. Daar heeft hij zijn verdwenen vader Hans na ruim drie weken zoeken langs de rotsoever van de rivier Roya in verregerende staat van ontbinding gevonden.

Hofland spreekt in zijn kamer op de Amsterdamse redactie van *NRC Handelsblad* aan de Dam troostende woorden tot de zoon, toen redacteur bij de *NRC*. 'Een ontzettend aardige, erudiete, beschaafde man, die me alles heeft verteld en geleerd wat ik niet had gelezen', zegt Hofland. En dan: 'Je zou een boek over hem moeten maken.' Tom, toen 37, sputtert tegen, nee nee, dat is niet aan hem, immers: Hofland weet veel meer over zijn vader Hans, die bovendien voor hem heel iemand anders was dan voor de adorerende bezoekers van de Spuistraat. Tom en zijn broertje en zusje lagen al in hun bedjes als het *los* ging aan de Spuistraat. 'Juist die vele kanten maken het de moeite waard', houdt Hofland vol, en hij schenkt Tom later die dag een rood-zwart opschriftboekje, waarop hij in witte letters heeft geschreven: 'Ook het mooiste boek begint met de kleinste notitie.'

Het feit dat de invalshoek van *De voorloper* niet 'ik-en-het-mij-aangedane-leed' is, staat een persoonlijke toon met scherpe herinneringen aan momenten tussen Tom en de vader niet in de weg. Zoals het bezoek in 1970 van de dan achttienjarige Tom aan Fanghetto. Roduin had het dorpje aan de Frans-Italiaanse grens in 1963 ontdekt toen hij samen met de Duitse Ingeborg, zijn vierde vrouw, aan het rondtoeren was. Zijn gezin op de Nieuwezijds was hij op kousenvoeten ontvlucht zonder iemand in te lichten. Op

TOMROODUIJN
De voorloper:
Het gedurfde leven
van mijn vader
De Bezige Bij,
432 blz.

Boven: Hans Roduin op een tentoonstelling met werk van Leo Braat, 1950;

rechts: Paula, Jeroen en Tom Rooduijn tijdens sinterklaasfeest in De Kring, 1959

prive archief

Le Canard

Tom en zijn broertje en zusje lagen al in hun bedjes als het los ging in de kunstsociëteit aan de Spuistraat

een dag was hij gewoon weg en bleef weg. Tom, de jongste, was toen elf.

Ook met Fanghetto is Hans Roduin weer de voorloper; hij is de eerste buitenlander die voet zet in het tegen een rotswand geplakte verlaten Italiaanse dorpje zonder water of elektriciteit. In een mum van tijd volgt de hele grachtengordel, tot Roduins enorme irritatie. Fanghetto wordt binnen een paar jaar tijd een enclave voor links en artistiek Amsterdam, de leegstaande ruïnes en in de rotsen uitgehouwen spelonken worden opgekocht door BN'ers als actrice Sylvia de Leur en haar man, tv-arts Aart Gisolf, PvdA-kopstuk Hedy d'Ancona en haar man, psychiater Guus de Boer, Londen-correspondent van *de Volkskrant* Peter Brusse, Bhagwan-psychiater Just Bendien, artistiek directeur van het Scapino Ballet Armando Navarro en ga maar zo door. De enigen die niet graag naar Fanghetto komen zijn de kinderen van Hans Roduin, om voor de hand liggende redenen. Via brieven lokt hij Tom naar zich toe. 'Ik kan je niet zeggen hoe goed het

hier is, veel zon maar niet te warm, ozo Biologies, Dinamies, kom nou gewoon, en geen geld-paniek a.u.b.!'

Van de drie kinderen is Tom degene die zijn vader het best kan hebben, misschien omdat hij het minst van hem verwacht op het persoonlijke vlak. Ook dan al, pas achttien jaar jong, slaagt Tom erin om zijn vader die hem 'ontspannen, jeugdig, gebruind en met lang haar' omhelst op het dorpsplein te zien als poppetje in zijn nieuwe decor. De flitsende spil van de culturele scene van Amsterdam heeft nu plaatsgemaakt voor een zich als 'herder' opstellende dorpswijze 'die zorgvuldig articuleert en licht bekakt spreekt'.

Alles in en rond Fanghetto is ongelooflijk interessant en belangwekkend, straalt Hans Roduin uit naar zijn zoon, 'als een zendeling die mijn ziel voor deze streek wil winnen'. De vader is niet te stuiten terwijl hij zijn zoon luid orerend voorgaat door zijn nieuwe land, geitenpaden op, dalen door, ingekerfde grotwanden bekijkend, bewoners ontmoetend, glaasjes wijn drinkend, het houdt niet op.

'Ik zou graag met mijn vader over vroeger praten. Over vroeger, thuis, aan de Nieuwezijds, toen we nog met ons vijven waren. Voorzichtig begin ik erover. "Nee, de Nieuwezijds was bepaald geen warm nest", reageert hij lachend. Maar als ik er ernstig op door wil gaan zegt hij: "Later, jochie."

Maar 'later jochie' gaat natuurlijk nooit meer gebeuren. Sommige momenten in het leven zijn nú, en niet later. ■